

С Т А Н О В И Щ Е

О т доц. д-р Саша Владимирова Годорова

Относно: Присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.4. Социални дейности

Автор: Таквор Мануел Мануелян

Тема: Аутсорсингът като фактор за устойчиво развитие в Европейския съюз

Научен ръководител: проф. д-кн Маргарита Бонева

I. Информация за дисертанта

Таквор Мануел Мануелян е зачислен като докторант в задочна форма на обучение по докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Социални дейности) със Заповед № ЗД-10-105 от 30.01.2015 г. на Ректора на ШУ във връзка с решение на ФС на ПФ (Протокол № ФД-02-005) 22.01.2018 г. и Доклад от декана на Г1Ф. Същият е отчислен предсрочно с право на защита, считано от 05.04.2021 г. със Заповед № ЗД-10-178 от 29.03.2021 г., във връзка с решение на ФС на ПФ (Протокол № ФД-02-10/22.03.2021 г) и Доклад на декана на ПФ.

Бакалавър е по „мениджмънт на туризма“ и магистър по мениджмънт на дребния и средния бизнес“.

Владее немски и английски език. Има основни знания по арменски.

Налице е съвременна компютърна грамотност.

Професионалните му успехи са в сферата на аутсорсинга. информационните и свързните технологии и оптимизация на бизнес продуктите.

II. Обща характеристика на представения труд

Актуалността и значимостта на аутсорсинга като фактор за устойчивото развитие в Европейския съюз е пречупена през призмата на глобализацията и необходимостта от новаторство по отношение на използваните мениджърски похвати.

Дисертабилността на дисертационния труд се основава и на обстоятелството, че все повече фирми осъзнават значението на аутсорсинга за постигането на добри резултати - инвестиции, конкурентни предимства, устойчивост. Динамиката в бизнес средата допълнително актуализира проблема. Затова той предизвиква изследователски интерес не само сред икономисти, но и сред психолози, социолози и др.

Дисертационният труд е структуриран в четири глави, увод и изводи, и обхваща 295 страници. Представена е литература - 174 литературни източника, от които 54 интернет източници на български, немски и английски език.

На основата на богата информационна база дисертантът разкрива същността на глобализацията, динамиката на глобализационните процеси, обхвата и мрежата. В тази връзка с основание се поставя акцент върху нейното социално измерение, а след това изяснява и нейното икономическо, геополитическо и културно значение. Дисертантът свързва социалните измерения на глобализацията с универсалните ценности, както споделят участниците в нея. осигуряването на основни материални и други искания, устойчивост в развитието на демократично управление. Към социалните измерения са отнесени и създаването на справедливи пазари, справедливи правила, солидарност за преодоляване на неравенствата, отговорност към хората, задълбочено партньорство.

Като обосновава законността като глобален принцип дисертантът аргументира такава характеристика на глобализацията като: либерализация на международната търговия, разширяване на преките чуждестранни инвестиции, наличието на масивни трансгранични финансови потоци.

С основание в анализа е отделено внимание на засилващата се конкуренция на световните пазари и ролята на политическите решения и новите технологии за преодоляване на националните препятствия пред международните икономически сделки. На този фон е изведена ролята на конкурентноспособността за оцеляване и развитие в глобализационния пазар.

Устойчивото развитие е другата основна насока в анализа, чиято същност е изяснена на основата на следните пет принципа: 1) удовлетворяване на човешките потребности без да се лишават бъдещите поколения от ресурси; 2) относителният характер на ограниченията в областта на експлоатация на природните ресурси; 3) необходимост от удовлетворяване на елементарните потребности на всички хора; 4) съгласуваност между размерите и темповете на растеж на населението и променящия се производствен потенциал на глобалната екосистема на Земята и 5) устойчивото развитие не е неизменно състояние на хармония, а по-скоро процес на промени.

Идентифицирани са три важни проблема, с чието решение е свързано устойчивото развитие: устойчив мащаб на икономиката, съответстващ на екологичната система на осигуряването на живота, справедливо разпределение на ресурсите от настояща и бъдеща гледна точка и ефективно разпределение на ресурсите във времето.

Направен е опит да се прецизира понятието „потребности“ и „ограничения“ като основни в концептуализацията на устойчивото развитие.

На основата на представената концепция за устойчивото развитие се търси връзката между нея и аутсорсинга.

За анализа е възприето работно определение, което разглежда аутсорсинга като изнасяне на реализацията на услуги, които до този момент са се извършвали самостоятелно от един външен изпълнител, при което той поема отговорността да ги изпълнява в дългосрочен план. Анализът за същността на аутсорсинга е задълбочен с разглеждането на видовете аутсорсинг, детерминирана от принадлежността на аутсорсинга към едно предприятие, обема на услугите, времето, броя на фирмите изпълнители и географското местоположение. Изведени са и традиционните дейности, които се изнасят като същностен момент на аутсорсинга.

В анализа е поставен специален акцент върху фазите, през които протича процесът на аутсорсинг, а именно: предварителна оценка за целесъобразност, подготовка, процедури за избор и сключване на договор за изпълнение, оперативен контрол върху изпълнението и годишна оценка.

Особен интерес представлява тази част от анализа, която позволява равнището на развитие на аутсорсинга в България. По отношение на трите основни сегмента в българската аутсорсинг индустрия данните са показателни: 55% управление на бизнес процеси, 25% управление на ИТ процеси и 10% процеса на управление на знанието.

Дисертантът професионално анализира факторите, влияещи благоприятно върху аутсорсинг индустрията. Сред тях са: ниският корпоративен данък, ниските разходи за заплащане на работната сила, ниската цена на електроенергията (по-ниска от средната за ЕС, качеството на информационно-технологичната инфраструктура, скоростта на интернет връзката и цената му, разходите за живот, конкурентни наемни цени за офис и благоприятни условия за живот в сравнение с големите страни. Заслужено място в анализа заема и собственическата структура на аутсорсинг компаниите, при която се очертава тенденция на постоянно разширяваща се чуждестранна клиентска база на българските компании за доставки.

Добрите показатели за развитието на аутсорсинг компаниите в България в последните години, през които дисертантът е провеждал своето изследване имат според него и голям социален ефект - в пъти по-високи от средните за страната заплати и условия за професионален растеж. Паралелно с това дисертантът обосновава наличието и на пречки за развитието на аутсорсинга у нас и най-важната сред тях в очертаваща се липса

на кадри: непоследователност при положение, че немалка част от завършилите студенти имат специалност, която им позволява да намерят реализация в аутсорсинг индустрията. Значителна част от тях са таланти в областта на математиката и информатиката. Повечето от тях владеят чужди езици. Наред с липсата на кадри анализът извежда и друга много важна пречка пред развитието на аутсорсинга у нас - това е хаотичността и непоследователността в неговото използване. Аргументите за тази оценка са съществените разлики в развитието на аутсорсинга, които разделят администрациите у нас на три групи: 1) твърде много напреднали; 2) затворени - с много вътрешни и спомагателни дейности и 3) не ползват аутсорсинга от страх да не загубят прекия контрол върху обслужващите звена, което би довело до риск за изпълнението на основната дейност.

Независимо от очертаните пречки пред развитието на аутсорсинга у нас постигнатото до 2020 г. определя страната ни като водеща дестинация в Европа и света. Този обобщаващ извод на дисертантът се основава както на информацията от авторското му изследване, така и на данни за Българската аутсорсинг асоциация.

На основата на направените проучвания, обобщения и изводи за глобализацията, устойчивото развитие и аутсорсинга, дисертантът е разработил концептуален модел за аутсорсинг, в който ключова роля имат IT и производствения аутсорсинг.

III. Оценка на научните и научно-приложните приноси

Посочените в приложената справка приноси към документите за защитата произтичат от анализа в дисертационния труд. Това е най-важното основание да ги приема.

Към научните приноси, които засягат развитието на теорията добавям аргументацията за връзките и взаимодействието между глобализацията, аутсорсинга и устойчивото развитие.

Предложените идеи за разработване на нормативна уредба за развитието на аутсорсинга у нас също така съдържат в себе си приложен заряд. Тяхното реализиране би ускорило развитието на аутсорсинга и засилило факторното му въздействие върху устойчивото развитие.

IV. Оценка на публикациите по дисертацията

По темата на дисертацията са направени три публикации. И трите са в сборници с доклада от научни изяви, на студентите и докторанти, организирани от Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“.

V. Оценка на автореферата

Предоставеният автореферат на дисертационния труд отговаря на съдържанието му. Структурата, обменът и изложението в авторефератът дават пълна представа на читателя за извървения път от дисертанта, получените резултати и тяхната значимост за стопанското и социалното развитие на страната.

VI. Критични бележки и препоръки

Анализът на дисертационния труд дава възможност да се формулират по-конкретни предложения за практиката, с оглед постигането по-добри резултати както за аутсорсинга, така и за икономиката.

Би било добре дисертантът да продължи своята изследователска работа по проблемите на аутсорсинга.

VII. Въпроси

1. Каква е сравнителната перспектива на развитието на аутсорсинга в Европейския съюз?
2. Кои са добрите управленски решения за преодоляване на негативните страни, свързани с аутсорсинга?

Заключение

На основание на изложеното с убеденост препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на Таквор Мануел Мануелян образователната и научна степен „доктор“ по „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Социални дейност).

Лично аз ще гласувам „За“

20.05.2021 г.

Изготвил становището:.....
(доц. д-р С. Тодорова)